

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КОНТРОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Анотація. Досліджено переваги та недоліки обліку та аналізу дебіторської заборгованості та її частки у складі активів підприємства, а також методику вдосконалення обліку та контролю дебіторської заборгованості і виявлення факторів, які негативно впливають на процес організації контролю.

Аннотация. Исследованы преимущества и недостатки учета и анализа дебиторской задолженности и ее доли в составе активов предприятия, а также методика совершенствования учета и контроля дебиторской задолженности и выявления факторов, которые негативно влияют на процесс организации контроля.

Annotation. The article deals with the advantages and disadvantages of recording and analysis of accounts receivable and their share in the assets of a company, as well as methods of improving accounting and control of receivables and identification of factors that affect the process of control.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, поточна дебіторська заборгованість, довгострокова дебіторська заборгованість.

Проблема вдосконалення обліку й аналізу дебіторської заборгованості підтверджується збільшенням її частки у складі активів підприємств. Це пояснюється невиконанням фінансових зобов'язань контрагентів, порушенням нормального циклічного процесу, пов'язаного з перетворенням такого активу в грошові кошти і, як наслідок, погіршенням платоспроможності. Доказом тому є статистичні дані, які підтверджують значну частку дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів підприємств.

Загальні питання проблеми теорії і практики обліку та аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством досліджено в працях багатьох економістів. Значний внесок у вирішення цих проблем зробили вітчизняні дослідники: Добровольська О. В., Білик М. Д., Бутинець Ф. Ф., Босовський Л. Є. [1].

Сучасні умови ринкової економіки вимагають від підприємств термінової реалізації продукції, постійного пошуку нових покупців та споживачів. У процесі цього суб'єкти господарювання часто зіштовхуються з проблемами, які полягають у неможливості своїх контрагентів вчасно розрахуватися за поставлену їм продукцію у зв'язку з недостатністю коштів та невпевненість останніх в успішності її реалізації. Так виникає дебіторська заборгованість.

Дебіторська заборгованість – це борг підприємству, організації, фізичній особі, що виник у процесі господарських відносин з іншими юридичними і фізичними особами. Процес та методика дебіторської заборгованості визначена в П(С)БО 10, "Дебіторська заборгованість". Згідно з П(С)БО 10 дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів на певну дату. За терміном погашення розрізняють довгострокову та поточну дебіторську заборгованість [2].

Поточна дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу [2, с. 132].

Довгострокова дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу [2, с. 132].

Важливим моментом є правильне визначення сум дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, які заборгували підприємству грошові кошти. Сучасні умови господарювання, що склалися в Україні, викликають постійне зростання величини дебіторської заборгованості підприємства.

Із зростанням розміру дебіторської заборгованості виникає потреба управління дебіторською заборгованістю. У сучасних умовах господарювання розробка ефективного управління дебіторською заборгованістю є одним із ключових завдань у вирішенні завдань підприємства з позиції забезпечення належного рівня фінансової безпеки та досягнення позитивних результатів у фінансовому оздоровленні.

Контроль повинен здійснюватися починаючи з відвантаження продукції, проходження розрахункових документів, їх оплати до надходження виручки від реалізації продукції на розрахунковий рахунок підприємства. Такий контроль здійснюється в рамках загального контролю на підприємстві. Особливу увагу слід приділяти найбільш крупним і сумнівним видам дебіторської заборгованості за товарним кредитом, а також середньому розміру товарного кредиту, а потім останнім видам дебіторської заборгованості, що сильно не впливають на фінансові результати діяльності підприємства.

Таким чином, з метою оцінки стану дебіторської заборгованості слід проводити контроль в аспекті розміру заборгованості окремих дебіторів за термінами виникнення боргів [1].

Контроль дебіторської заборгованості відіграє важливу роль в економіці підприємства, а отже, вимагає системного підходу. Система контролю дебіторської заборгованості повинна включати такі розподіли:

- аналіз дебіторів;
- аналіз реальної вартості існуючої дебіторської заборгованості
- контроль за співвідношенням дебіторської й кредиторської заборгованості;
- розробка внутрішньогосподарського положення про політику авансових розрахунків і порядку надання комерційних кредитів;

порядок страхування дебіторської заборгованості й використання факторингу [3].

У процесі перевірки чи контролю, слід з'ясувати правильність відображення за статтями балансу відповідних залишків заборгованості. Для цього слід порівняти залишки за кожним видом розрахунків за початок ревізованого періоду, що відображені в регістрах аналітичного обліку і призначені для обліку таких розрахунків.

Контроль за дебіторською заборгованістю на підприємстві проявляється через політику управління останньою. Політика управління дебіторською заборгованістю повинна складатися з таких основних елементів:

формування принципів здійснення розрахунків підприємства з контрагентами;

визначення можливої суми фінансових засобів, що інвестуються в дебіторську заборгованість;

забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.

Викладений матеріал дозволяє дійти висновку, що для підприємства важливим є питання урегулювання обліку та контролю дебіторської заборгованості та вдосконалена нормативна база. Важливість вирішення актуальних питань щодо вдосконалення контролю за дебіторською заборгованістю варто розмістити в такій послідовності:

удосконалення нормативно-правової бази на державному рівні;

своєчасність розмежування на рівні підприємства довгострокової та короткострокової заборгованості з метою їх оптимального та ефективного обліку;

забезпечення обліку прострочених зобов'язань та резерву сумнівних боргів [4, с. 6].

Таким чином, було розглянуто суть поняття дебіторської заборгованості, обґрунтовано методику контролю за своєчасністю погашення дебіторської заборгованості, визначено процедури контролю за дебіторською заборгованістю. Проведені дослідження дають змогу зробити висновок, що вдала організація контролю дебіторської заборгованості є невідомною частиною для ефективного функціонування всього підприємства. Проте слід пам'ятати, що ефективність управління дебіторською заборгованістю, а також робота з нею може бути гарантована тільки тоді, коли на підприємстві дане питання розглядається системно, з детальною обробкою на всіх етапах господарської діяльності.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП "Рута", 2006. – 832 с. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 Дебіторська заборгованість : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року № 627) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minfin.gov.ua>. – Назва з екрану. 3. Басовський Л. С. Контроль стану дебіторської заборгованості / Л. С. Басовський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.elitarium.ru/>. – Назва з екрану. 4. Добровольська О. В. Сучасна система організації контролю за дебіторською заборгованістю / О. В. Добровольська // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1(5). – С. 5–11.